

YAŞAMÖYKÜSEL SANATÇI FİMLERİ: 100 SANATÇI FİLMİNDE MAGAZİNELLEŞME VE ESTETİK(*)

Ulaş Başar Gezgin*

Bir sanatçının yaşamöyküsüne bakıldığında, onu sanatçı yapan, sanatçılığa doğru yönelmesini ve gelişmesini sağlayan kişilik özellikleri ve kişisel öğeler nelerdir? İlk akla gelenler, yetenek, olanak, rol modeli, anlamlandırma, farklı düşünme, ısrar, eleştirellik, sorgulayıcılık, uygun yönlendirilme, eğitim, özgüven, kendine inanç, çevresinde kendine inananların olması gibi yanıtlar oluyor. Peki bunlar, ilgili filmlerde nasıl temsil ediliyor? Bu yazıda, bu soru üzerinden çeşitli yaşamöyküsel sanatçı filmlerini gözden geçiriyoruz.**)

The Adventures of Picasso filminde (Tage Danielsson, 2013, İsveç), sanatçının yetenekli olduğunun çocuklukta keşfi ve eğitime yönlendirme gibi öğeler görüyoruz. Babası da ressamdır. Tablolarını satamayan yoksul ressamın ünlenip zenginleşmesi anlatısı işlenir. Film, **Picasso**'nun yaşamından (1881-1973) esinlenerek kurgulanmış bir parodi niteliğinde. Evinin müzeleştirilmesi ise bir başka yaygın sanatçı filmi ögesi.

The Affairs of Cellini (Gregory La Cava, 1934, ABD), İtalyan sanatçı **Benvenuto Cellini**'nin (1500-1571) Don Juan türünden maceralarını konu alan bir güldürü. Filmde sanat tümüyle geri planda. Bu yapıt, sanatçının özyaşamöyküsünden esinlenmiş; ancak, başkişi herhangi bir meslek grubundan olsaydı, anlatı pek fazla etkilenmezdi. Dolayısıyla, başkişinin sanatçı olmasına karşın, sanata teğet geçen bir yapım.

* Prof. Dr. Ulaş Başar Gezgin, ulasbasar@gmail.com Twitter: ProfUlas

The Affairs of Maupassant (diğer adlarıyla *Das Tagebuch der Geliebten* / *Il diario di una donna amata*) (Henry Koster, 1935, İtalya), Fransız öykücü **Guy de Maupassant**'la (1850-1893) ilişkisi olan sanatçı bir kadının güncesinden ve yazarla mektuplaşmalarından uyarlanmış bir yapım. Günce yazarı **Marie Bashkirtseff** (1858-1884), ilerleyen yıllarda oldukça tanınan bir ressam ve heykeltıraş olacaktır. Güncesi de dönemin çoksatırları arasına girecek, ileri gelen isimler tarafından övgüyle karşılanacaktır. 25 yaşında veremden öldüğünde, adının yıllar sonra Fransa'nın kadın yazarları ve sanatçıları arasına yazılacağını bilemeyecekti. Sanatçı, ayrıca, dönemin feminist yayınlarına takma adla çeşitli makaleler gönderiyordu. Bu film yeniden çekilse hiç fena olmazdı. Bu öneri, bir yandan, filmin erken dönemde çekilmesinden ileri geliyor, bir yandan da başkişisi öncü bir feminist kadın olan filmin, bir erkek ekseninde ve onun gölgesinde anlatılmasından kaynaklanıyor. Filmin adında bile kadın sanatçıya yer yok; kendi başına değil, **Maupassant**'la ilişkisi nedeniyle filme konu ediliyor. Ayrıca filmin adı da yanıltıcı, önceki filmdeki gibi bir Don Juan anlatısı izlenimi veriyor.

Afterimage filminde (Powidoki, Andrzej Wajda, 2016, Polonya), Sovyet döneminde Polonyalı bir ressamın baskılara karşı mücadelesi ve bu uğurda işinden olması konu ediliyor. Film, yönetmenin ölmeden önceki son yapıtı olarak tarihe geçti.

The Agony and the Ecstasy filmi (Carol Reed, 1965, ABD), Vatikan'daki Sistine Şapeli'nin tavanının **Michalengelo** (1475-1564) tarafından yapılmasının belgeselsi öyküsü. Bir romandan uyarlanmış. Filmde, sanatçının özellikleri olarak, inandığı sanatsal ilkelerden taviz vermeyiş, ısrar ve sabırı görüyoruz.

Bir **Tarkovsky** filmi olan *Andrei Rublev*'de (1969, SSCB) ikona boyacısı rahiplerin yaşamını gözlemleriz. Bunlardan biri, filme adını veren **Andrei Rublev**'dir (1360/1370-1427/1430). Dayanışma kadar kıskançlık da söz konusudur. Olaylar, 15. yüzyıl Rusyası'nda geçer. Filmde, halkçılık ve seçkincilik gibi konular tartışmaya açılır. Kişiliklerin geri planda olduğu, olay ağırlıklı bir yapım olmuş. Birçok savaş vahşeti görüntüsünün olduğu, tarihselliğin öne çıktığı bir çalışma.

Artemisia filmi (Agnès Merlet, 1997, Fransa/Almanya/İtalya), bir İtalyan Barok kadın ressamının, **Artemisia Gentileschi**'nin (1593-1656) yaşamını konu alıyor. **Artemisia**'nın babası ressamdır, oğlu olmamıştır; kızında babasının resim yeteneği görülür. Baba, sanatının yitip gitmemesi için, kızını bir sanatçı olacak biçimde yetiştirir, her türlü destekler. Dönem, ataerkinin daha güçlü olduğu bir

dönemdir; kadınların akademi eğitimi almasına izin yoktur. Ressamlar, kadın nü tabloları yaparken, o dönem, bir kadın ressamın çıkıp erkek nü tabloları yapması, çılgınlık sayılacaktır. Buna kendisini destekleyen babası bile karşıdır. Ancak **Artemisia** bir balıkçıyı öpücüğüyle 'kandırıp' nü modeli yapacaktır. Film, güzel ve kadın dostu olan, kadınları güçlendirici girişinden sonra bir gizli aşk ve dava anlatısına demir atarak işleyebileceği nice konuyu teğet geçiyor. Filmin gerisinde ucuz anlatı hilelerine başvurulmuş. Film, 'olağanüstü bir kadının henüz anlatılmamış gerçek öyküsü' diye sunuluyor; oysa tarihsel gerçekleri çarpıtıyor. Bunu gören çeşitli feminist gruplar, filmi protesto ederek, bu satış hilesinin kaldırılmasını sağlıyor. Filmin yapımcıları, gerçek olaylara dayanma iddiasını bırakıp filmin kurgu olduğunu kabul ediyor. Gerçekte, bu filmin sorunu, yalnızca gerçekleri çarpıtması değil, böyle 'olağanüstü' bir kadın ressamın yaşamını kasten seçici bir biçimde eksikli vermesinde. Film, davadan sonra **Artemisia**'nın daha başka neler başardığını ve kadınların özgürleşmesindeki katkılarını vermiyor. Feminist bir sanat tarihyazımı için bu kadar önemli olan bir isim, ticari sinemacılığın elinde gişe hasılatından öte bir hedefi olmayan sıradan bir projeye dönüşüyor.

At Eternity's Gate filmi (Julian Schnabel, 2018, Fransa/İngiltere/ABD), Hollandalı ressam **Vincent van Gogh**'un (1853-1890) son yıllarını anlatıyor. Film, **van Gogh**'un ölüm nedeninin intihar olmadığı iddiasını işliyor. Felsefi yönleri ağır basan, **van Gogh** üzerinden estetik tartışmaları yürüten bir yapım. Film, izleyiciye, çılgınlık ile deha arasında ince bir çizginin olduğu biçimindeki yaygın görüşü anımsatıyor. Bu açıdan, sanatçı anlatılarında sanatçının sıklıkla akıl hastalıklarıyla ilişkilendirildiğini ve sanat yaşamının bir bölümünü akıl hastanesinde geçirdiğini görürüz.

Basquiat filmi (Julian Schnabel, 1996, ABD), adını Afro-Amerikalı sanatçı **Jean-Michel Basquiat**'dan (1960-1988) alıyor. **Basquiat**, graffitilerden esinlenen bir kolaj ressamı idi. Haiti ve Puerto Rico kökenli sanatçı, hızlı yaşayıp genç ölenlerden. Aşırı dozda uyuşturucudan ölüyor. Bu da bir diğer yaygın sanatçı yaşamı temsili: Uyuşturucu kullanımının sanatçılar arasında yaygın olduğu düşünülebilir. Filmin anlatısı, yakınların tanıklıklarına dayandırılmış. Bu, bir yükseliş ve -erken ölümü düşünülürse- düşüş anlatısı. Filmin başında parklarda kartonlar üstünde yatan bu genç adam, sanat dünyasında hızla yükselecek ve son nefesini yaşlanmadan vermeyi de başaracaktır. Bu tür filmler, ilk bakışta sanatçı

dostu gibi görünür; ancak içeriği biraz daha kazınca, anlatının “ya işte böyle marjinal olanlar erken ölüyor; fazla aykırı da olmamak gerekiyor” gibi bir yoruma da açık olduğu ortaya çıkar. Bu nedenle, bu tür yapımlar gösterime girmeden önce, üzerinde defalarca ve defalarca düşünce yürütmeyi gerektirir.

Big Eyes filmi (Tim Burton, 2014, ABD), büyük gözlü insan resimleriyle tanınan ABD’li ressam **Margaret Keane**’in (d. 1927) yaşamını gözler önüne seriyor. Ressam çiftin birlikte hayata tutunma çabası, kadının yaptığı resimleri erkeğin yaptığını sanan sanatseverlerin yoğun ilgisiyle yeni bir aşamaya geçer. “Asıl ressamın kadın olduğu anlaşılırsa satışlar düşebilir” düşüncesiyle, gerçeği kimselere söyleyemezler. Kadın evden çalışır ve maddi durumu düzelttikleri için, bir süre sesini çıkarmaz. Fakat kızına bile yalan söylemek zorunda kalmasından bir süre sonra rahatsız olacaktır. Bu süreçte erkeğin bir sanatçı olmadığı, dolandırıcı olduğu da ortaya çıkacaktır. Oysa resimler ona ün getirmeyi sürdürmektedir. Bu, kadın için durumu iyice çekilmez kılacaktır. Kurtuluş anne-kız dayanışmasından gelecektir. Boşanma davası, iftira, hakaret derken, düğüm, mahkemede resim yapımlarıyla çözülecektir. Mahkeme önünde aynı büyük gözlü resimleri çizebilen, kimliğini kanıtlayıp davayı kazanacaktır. Hem kadın hakları hem de sanatçı hakları adına başarılı bir yapım.

Camille Claudel (Bruno Nuytten, 1988, Fransa), adını aynı adlı Fransız kadın heykeltıraş **Camille Claudel**’den (1864-1943) alıyor. Film, bir kitaptan uyarılma. Kitap, sanatçının kardeşinin torunu tarafından yazılmış. Filmde **Camille**’in aşığı, ‘Düşünen Adam’ heykeliyle ünlü heykeltıraş **Auguste Rodin**’i (1840-1917) **Gérard Depardieu** oynuyor. Birbirlerini çok severler, fakat **Rodin** daha sonra başka bir kadına yönelir. Bu film, **Camille**’in ataerkil bir toplumda ve sanat dünyasında öncü kadın sanatçılardan biri olması dolayısıyla, kadın güçlendiren filmlerden biri sayılıyor. Öte yandan, sanatın doruğundayken akli dengesini yitirmesiyle **van Gogh** örneğinde gördüğümüz çılgın-dahi ince çizgisi temsilini akla getiriyor. Buna göre, sanatçılar, normal insanlar değildirler; onların akıl hastanelerine ‘düşmeleri’ (ki bu ifade bile, toplumsal damgalamanın bir ürünüdür) şaşırtmaz. Bu filmden 25 yıl sonra, benzer izlekleri işleyen **Camille Claudel 1915** (Bruno Dumont, 2013, Fransa) adlı bir film daha çekildi. **Camille**’i **Juliette Binoche** oynadı. Bu iki film; **Victor Hugo**’lu, **Reiner Maria Rilke**’li, **Paul Cézanne**’lı, **Claude Monet**’li **Rodin** filmi (Jacques Doillon, 2017, Fransa/Belçika) ile, bir üçleme oluşturuyor. Üçünü birlikte izlemek, aynı olaylara farklı açılardan bakma olanağı sunuyor.

Caravaggio'nun (1571-1610) yaşamını konu alan en az 3 film var. Bunlar, **Caravaggio, il pittore maledetto** (Goffredo Alessandrini, 1941, İtalya), **Caravaggio** (Derek Jarman, 1986, İngiltere) ve **Caravaggio** (Angelo Longoni, 2007, İtalya). İlk filmde **Caravaggio**, ters kişilikli, sürekli sorun çıkararak, kötü huylu bir dahi olarak resmediliyor. Sanatı el üstünde tutulsa da kendisi tutulmaz; toplumsal kurumlarla sürekli olarak başı belaya girer. Hatta bir cinayet işler (ya da işlediği iddia edilir), ölüm cezasına çarptırılır, fakat sanatı nedeniyle affedilir. Son nefesini memleketinden uzakta, sersefil ve yapayalnız verecektir, ülkesinde kendisine af çıktığı haberini alamadan...

İkinci filmde ressam ömrünün son zamanlarındadır ve "buraya nasıl geldik?" sorusu üzerinden geçmişini düşünür. Bu kez, sanatçı, ergenliğinde, sanatına destek bahanesiyle onu taciz eden bir rahibin kurbanı olarak resmedilir. Her yönüyle aykırı bir sanatçı olup çıkacaktır: Kendisine sipariş edilen dinsel yapıtlar için model olarak sokak insanlarını, dilencileri, seks işçilerini vb. kullanır. Sürekli olarak kanlı bıçaklı kavgalara karışır. Bolca içer, bolca kumar oynar ve biseksüel olarak tariflenir. Film, sanatçının biseksüelliği üstünden bir aşk üçgeni kurar, içine cinayet de karıştırır. Zaman eşleşmezliği niteliğinde çokça teknik hata barındırır da (örneğin, elektrikle aydınlatılan barlar, daktilolar vb.) **Caravaggio** biseksüel omurgası dolayısıyla, LGBTİ dostu bir film olarak izlenebilir. Ayrıca, film, yine, sanatçılarla ilgili yaygın temsillerden birine karşılık geliyor: Buna göre, sanatçıların yalnızca zihinsel dünyaları değil, cinsel dünyaları da başkalarına göre çok daha karmaşıktır, toplumsal normlardan uzaktır. Üçüncü **Caravaggio** filmi, 90'ar dakikalık iki bölümde gösterilmek üzere bir televizyon filmi olarak hazırlanmış. Filmin öne çıkan özelliklerinden biri, film ekibinde, **Passolini** filmleri ve İtalyan vahşi batı filmleri için yaptığı film müzikleriyle tanınan **Luis Enríquez Bacalov**'un bulunması.

Carrington (Christopher Hampton, 1995, İngiltere), İngiliz kadın ressam **Dora Carrington**'ın (1893-1932) yaşamını anlatıyor. İçinde **Virginia Woolf**'un kardeşini de içermek üzere, birçok önde gelen İngiliz yazara yer veren filmde, temel olay örgüsü, kadın ressam ile erkek yazar üzerinden oluşturuluyor. Buradan yollar, umutsuzlukla yapılan başka bir evlilik ve aşk üçgenine, dörtgenine ve sonunda çokgenine ve intihara çıkıyor. Sanatçıların yaşamları, Televole tarzında magazinleştirilmiş. Kişiliklerin sanatçı olmasının hiçbir önemi kalmamış. Kişiler herhangi bir meslek grubundan olabilirdi. Ayrıca, filmde nadir olarak sanat

tartışmaları görüyoruz. Kişisel derinlik de yok. Temel soru “Kim kiminle birlikte” biçiminde. Bir öncü kadın ressamı konu aldığı için, kadını güçlendirici bir film olması gereken **Carrington**, magazin dünyasının tüm marazlarını bünyesinde toplayarak, bir kadın dostu filmle magazin filmi arasındaki farkı anlamak için kullanışlı bir modelden öte herhangi bir işlev görmüyor.

Cézanne and I (Cézanne et moi, Danièle Thompson, 2016, Fransa), Fransız romancı **Émile Zola** (1840-1902) ile Fransız ressam **Paul Cézanne**'in (1839-1906) dostluğunu konu alıyor. Filmde, **Guy de Maupassant**, **Camille Pissarro**, **Auguste Renoir**, **Édouard Manet** gibi isimler de yer alıyor.

Charlotte (Frans Weisz, 1981, Hollanda), Auschwitz'te katledilen Almanya Yahudisi bir kadın ressam olan **Charlotte Salomon**'un (1917-1943) hüznü dolu öyküsü. **Charlotte**, 2. Paylaşım Savaşı başlayınca Berlin'den kaçır, anneannesinin yanına, Fransa'ya sığınır. Bütün aile ruhsal çöküntü içindedir, intihar edenler olur. Peki **Charlotte** da öyle mi yapacaktır? Yaşamakta ısrar eder, sanatla hayata tutunur, sayısız eser verir, ta ki... Bir sanat filmi; fakat kişilik, dönem, olaylar ve konu dolayısıyla, sanat, soykırımın gölgesinde kalmış, ana izlek olmaktan çıkmış.

Chi-hwa-seon (Painted Fire / Strokes of Fire / Drunk on Women and Poetry, Im Kwon-taek, 2002, Güney Kore), Korelerin henüz ikiye bölünmeyip tek ülke olduğu zamanlarda, Kore'nin Japonya işgali altına girmek üzere olduğu dönemde yaşamış olan Koreli ressam **Jang Seung-eop**'ın (1843-1897) (sanatçı adıyla 'Owon') öyküsü. **Jang**, resme başkalarının yapıtlarını kopyalayarak başlar; bir süre geçimini böyle sağlar. Zamanla kendi tarzını geliştirmekle kalmaz, Kore resminde çığır açır. **Jang**, **Caravaggio**'ya benzer bir biçimde, 'boş gezenin boş kalfası' gibi, bir 'serseri' olarak resmedilir. Sarhoş, kötü huylu, suça eğilimlidir. Sokak çocukluğundan saray ressamlığına uzanan, oradan da düşüşe geçen bir yaşam...

(Thomas Kinkade's) Christmas Cottage (Michael Campus, 2008, ABD), yapıtlarını toplu üretimle ticarileştirip büyük paralar kazanan Amerikalı ressam (belki de 'ressam-girişimci' demek daha doğru olur) **Thomas Kinkade**'in (1958-2012) yaşamını konu alıyor. **Kinkade**'in iddia ettiğine göre, ABD'de her 20 evden birinde kendi resimlerinin kopyaları var. Film ise, büyük bir başarısızlığa imza atarak, gişeden yalnızca 40 bin Dolar kaldırarak belki de bir rekor kırmış oldu.

Dagny (Haakon Sandøy, 1977, Norveç), Norveçli bir kadın yazarın, **Dagny Juel-Przybyszewska**'nın (1867-1901) yaşamını ve 'Çılgılık' adlı tablosuyla oldukça tanınan Norveçli ressam **Edvard Munch** (1863-1944), İsveçli yazar ve ressam

August Strindberg ve daha sonra evlenip soyadını alacağı Polonyalı bir yazarla olan ilişkilerini konu alıyor. Açık evliliği ve ünlü yazarlarla aşkları dolayısıyla dönemin magazin dünyasının sürekli olarak gündeminde olan **Dagny**, bir gezi sırasında, kıskanç aşığı tarafından Tiflis'te öldürülür ve oraya gömülür. Film bize onun sanatını anlatacakken, bizi bu ilişkilerin sanatına ve kişiliğine etkileri üstüne düşündürcekken, magazinelliğe yönelerek değer kaybeder. Öncü bir kadın ressam olan **Dagny** daha iyi bir filmi hak ediyordu.

The Danish Girl (Tom Hooper, 2015, İngiltere/ABD), Danimarkalı ressam çifti (**Lili Elbe** (1882-1931) ile **Gerda Wegener** (1886-1940)) konu alan bir LGBTİ filmi. Başkışı, tarihte ilk cinsiyet değiştirme ameliyatını geçirenlerden biri. Film, ikilinin öyküsüne fazla bağlı kalmadığı için eleştiriliyor; yine de haklar ve özgürlükler bağlamında birçok övgü alıyor. Karı-koca ressamların yaşamı, erkeğin kendinde kadınsılığı fark etmesiyle alt üst olacaktır. Erkeğe, kendi cinsiyetini bulma çabasında en çok da eşi ve çocukluk arkadaşı yardımcı olacaktır. Filmin sanat boyutu da var; çünkü ailedeki değişim tuvale de yansıyor.

Dante's Inferno: The Private Life of Dante Gabriel Rossetti, Poet and Painter (Ken Russell, 1967, İngiltere), İtalyan asıllı İngiltereli şair ve ressam **Dante Gabriel Rossetti**'nin (1828-1882) ('Kutsal Güldürü' şairi **Dante Alighieri** (1265-1321) değil) onun modelliğini yapan şair ve yazar **Elizabeth Siddal** (1829-1862) ile olan ilişkisini konu alıyor. Filmin adındaki 'Inferno', göndermeye ve çift-anlamlılığa da yorulabilir; **Dante Alighieri** adından yararlanarak izleyiciyi yanıltmaya ve filmi böyle pazarlamaya da... Film, 'sanatçı entrikaları' diyebileceğimiz tarzda. İçinde, intihar girişimleri, cinayet, hortlama korkusu, uyuşturucu kullanımı, uyuşturucuya alıştırma, aldatma, aldatılma, aşk çokgenleri olan magazin el bir anlatı...

Don't Worry, He Won't Get Far on Foot (Gus Van Sant, 2018, ABD), bir felçlinin çizerleşme öyküsü. **John Michael Callahan**'ın (1951-2010) kendi anılarından filmleştirilmiş.

Edvard Munch (Peter Watkins, 1974, İsveç/Norveç), adı üstünde, Norveçli ressam **Edvard Munch**'un yaşamını konu alıyor; onun 30 yılına odaklanıyor. Filmde, sanatçının sanatına etki eden hastalıklar, yakın ölümleri ve evli bir kadınla ilişkisi gibi konular öne çıkıyor. Aslında mini-dizi olarak düşünülmüş olan film, daha sonra birleştirilip filme çevriliyor. Meslekten olmayan oyuncularla, üst sesle, kimi zaman kişilerin doğrudan kameraya konuşması gibi tercihlerle, filmde,

belgesel drama biçimselliği öne çıkıyor. İsveçli yönetmen **Ingmar Bergman** bu filmi deha ürünü olarak gördüğünü belirtiyor.

Egon Schiele – Exzess und Bestrafung (Egon Schiele – Excess and Punishment / Egon Schiele, enfer et passion, Herbert Vesely, 1981, Batı Almanya/Fransa/Avusturya), Avusturyalı sanatçı **Egon Schiele**'nin (1890-1918) yaşamını masaya yatırıyor. 'Sapkınlık', saplantı, alkol, seks vb. dolu bir yapım. Sanatçı, Avrupa'da 20 milyon kişinin (dünyada toplam 50-100 milyon kişinin) ölümüne neden olan İspanyol gribinin kurbanlarından biri olarak 28 yaşında hayatını kaybediyor. Film, ressamın son yıllarını konu alıyor. Sanatından çok seks yaşamına odaklanılarak magazinelleşmiş.

Egon Schiele: Death and the Maiden (Egon Schiele: Tod und Mädchen, Dieter Berner, 2016, Avusturya/Lüksemburg), **Egon Schiele**'yi konu alan bir diğer yapım. Yine bir 'sanatçı ve kadınları' anlatısı.

Factory Girl (George Hickenlooper, 2006, ABD), **Andy Warhol**'a yakınlığıyla bilinen kadın oyuncu ve model **Edie Sedgwick**'in (1943-1971) yaşamına ilişkin bir anlatı. Çocukluğunda tacize uğramış ve çeşitli rahatsızlıklara sahip olan sanatçı, **Warhol**'la tanışır ve onun genç yıldızlarından biri olur. Hızlı yükseliş, uyuşturucuyla birlikte hızlı bir düşüş ve genç bir ölüm getirecektir. Filmin vurgusu, sanat yerine uyuşturucunun zararlarında... Filmdeki **Bob Dylan**'dan esinlenme bir kişilik, yapımcılarla **Dylan** arasında gerginlik yarattı. Film, **Edie**'nin düşüşünden ve ölümünden, içinden çıktığı karşı-kültürü sorumlu tutar bir nitelikte olduğu için, o kuşağın tepkisini de çekmiş durumda.

Final Portrait (Stanley Tucci, 2017, İngiltere/ABD), İsviçreli sanatçı **Alberto Giacometti** (1901-1966) üstüne bir film. Ressam-model ve ressam-eleştirmen ilişkilerine odaklanan, "bir sanat yapıtı ne zaman bitmiş sayılabilir?" diye sor(dur)an üst düzey bir yapım. Magazinelleşmeyen, sanata ağırlık veren bir sanatçı filmi...

La Fornarina (Fırıncının Kızı, Enrico Guazzoni, 1944, İtalya), Yüksek Rönesans dönemi sanatçısı **Rafael**'in (1483-1520) önce modeli, sonra sevgilisi olmuş **Margherita**'nın öyküsü. **Rafael**'i kıskananlar kızı kaçırtırlar. Uzun süre sonra kızı bulduğunda **Rafael** kahrolur ve kahrından ölür. **Rafael**'in bu nedenle ölüp ölmediği bilinmiyor. Kurgusal bir son olması olası.

Zamanında çokça izlenmiş ve tartışılmış olan **Frida** (Julie Taymor, 2002, ABD) filmi, Meksikalı kadın ressam **Frida Kahlo**'nun (1907-1954) yaşamını resmediyor.

Frida'yı genç **Salma Hayek** oynuyor. Filmde çeşitli olaylar, bir tabloyla başlayıp sonra hareketli görüntüye geçerek anlatılıyor. **Frida**'nın ressamlığı bir trafik kazası dolayısıyla ortaya çıkacaktır. **Frida**'nın bir diğer ressam olan **Diego Rivera** (1886-1957) ile ilişkisine tanıklık ederiz. Bu, bir açık evlilik olacaktır ve **Frida** biseksüeldir. Fırtınalı bir ilişki olacaktır bu. Boşanmayla ve yeniden evlenmeyle ilerleyecektir. Filmde ikisinin de, yalnızca yaşam biçim olarak değil, ideolojik olarak da muhalif olduklarını görürüz. Filmin en tartışılan konusu ise Troçkili sahneler olacaktır.

Frida Still Life (Frida, naturaleza viva, Paul Leduc, 1983, Meksika), **Frida**'ya ilişkin bir diğer film. Önceki film bu filmle benzerlikler taşıyor; bunda da benzer dönüm noktaları konu edilmiş. Fakat bu, elbette bu filmin aynı yaşamöyküsüne dayanmasından ileri geliyor.

Georgia O'Keeffe (Bob Balaban, 2009, ABD), Amerikalı kadın sanatçı **Georgia O'Keeffe** (1887-1986) ve fotoğrafçı eşi **Alfred Stieglitz**'in (1864-1946) inişli çıkışlı ilişkilerini işliyor.

Girl with a Pearl Earring (Peter Webber, 2003, İngiltere/ABD), filme adını veren ünlü tablonun öyküsü. Hollandalı ressam **Johannes Vermeer**'in (1632-1675) resimdeki hizmetçi kız Griet'le olan aşk-ev sahipliği-sanat karışımı ilişkisi anlatılıyor. Griet, görme yetisini kaybettiği için ailesinin geçimini sağlayamayan bir ressamın kızıdır. Maddi sıkıntı nedeniyle hizmetçi olur. Sanata ilişkin bilgi ve görüşleriyle, er ya da geç ressamın ilgisini çekecektir.

Hollandalı ressam **Hendrick Goltzius**'un (1558-1617) yaşamını konu alan ***Goltzius and the Pelican Company*** (Peter Greenaway, 2012, Hollanda/Fransa/İngiltere/Hırvatistan), cinsellik ve dine ilişkin tabuları konu alıyor.

Francisco Goya'nın (1746-1828) Bordeaux günleriyle başlayan ***Goya en Burdeos*** (Goya in Bordeaux, Carlos Saura, 1999, İspanya), daha sonra başkışının yaşamöyküsünü kızına anlatmasıyla ilerleyip ölümüyle son buluyor. Tutkulu aşk konusu işlenmiş.

Goya or the Hard Way to Enlightenment (Goya - oder der arge Weg der Erkenntnis, Konrad Wolf, 1971, Doğu Almanya), aynı **Goya**'yı farklı bir açıdan işliyor. Bu filmin **Goya**'sı, toplumun dayattığı değer yargılarıyla ve Kilise'yle çatışma halinde. Artık mücadele edemez duruma geldiğinde, sürgünü seçiyor. **Saura** filmi **Goya**'dan bir tutkulu aşık çıkarırken, Doğu Alman yapımı onu bir kahraman olarak temsil ediyor. Bir diğer **Goya** filmi olan, ***A Story of Solitude***

(Goya, *Historia de una Soledad*, Nino Quevedo, 1971, İspanya) filminde **Goya**, hayatını bir türlü rayına oturtamamış istikrarsız bir kişilik olarak resmediliyor. **Goya's Ghosts** ise (Miloš Forman, 2006, İspanya/ABD), **Goya**'nın başkışilerden olmadığı, onun yaşamından çok başkalarının yaşamlarına odaklanan, daha çok **Goya**'nın isminden yararlanmaya çalışan bir yapım görüntüsünde. Bütün bu **Goya** filmlerinde, İspanyol Engizisyonu'nun neredeyse 19. yüzyılın yarısına kadar etkili ve etkin olması dikkat çekici.

Yapıtlarının çoğunu İspanya'da vermiş olan Yunanlı (Giritli) ressam **El Greco**'ya (1541-1614) ilişkin iki film var. İlk film **El Greco** (Luciano Salce, 1966, İtalya), bir aşk öyküsü çevresinde, ressamın Kilise'yle mücadelesini konu alıyor. İkinci film **El Greco** (Yannis Smaragdis, 2007, Yunanistan/İspanya), daha kurgusal bir çalışma. Bir romandan uyarlanmış. Filmde, **El Greco**'nun Engizisyon tarafından sorgulandığını görüyoruz; fakat bu, gerçekte yaşanmış değil. Kimi yorumcular, bu filmin, **El Greco**'nun Giritliliğine ve Yunanlılığına fazla yer vererek, onun hayatındaki daha önemli olayları es geçtiğini ileri sürüyor.

A Harlot's Progress (Clive Bradley, 2006, İngiltere), İngiliz ressam **William Hogarth**'ın (1697-1764) aynı adlı tablo serisinden esinlenme bir film. Ressamın bir seks işçisiyle olan ilişkisi konu edilmiş. Bu ilişki, sanatı için esin kaynağı olacaktır.

The Impressionists (Tim Dunn, 2006, İngiltere), 3 bölümlük bir televizyon dizisi olarak hazırlanmış. Belgesel drama niteliğindeki filmde, 80 yaşındaki **Claude Monet**, evinde bir gazeteciyle bir söyleşi gerçekleştirir. Söyleşide, izlenimcilik akımının ortaya çıkışı ve gelişimi anlatılır ve akımın önde gelen ressamları **Monet**'nin bakış açısından tanıtılır; aykırı özelliklerine dikkat çekilir. Filmde yer alan ressamlar şöyle: **Claude Monet** (1840-1926), **Frédéric Bazille** (1841-1870), **Pierre-Auguste Renoir** (1841-1919), **Édouard Manet** (1832-1883), **Edgar Degas** (1834-1917) ve **Paul Cézanne** (1839-1906).

Jörg Ratgeb – Painter (Jörg Ratgeb – Maler, Bernhard Stephan, 1978, Doğu Almanya), Alman ressam **Jerg Ratgeb**'i (1480-1526) konu alıyor. **Jerg**, bir İsa tablosu çizecektir. Bunun için model arayışındadır. Bu arayışında başına gelmedik kalmayacaktır. Soyulacak, hapsedilecek, defalarca ölümden dönecektir. Filmde ressam, bir adalet savaşçısı olarak temsil ediliyor.

Kitty'de (Mitchell Leisen, 1945, ABD), İngiliz ressam **Thomas Gainsborough** (1727-1788) üzerinden, bir 'sokak kızı'nın, bir yankesicinin yükselip yıldızlaşması konu ediliyor. Ressamı soymaya çalışan genç kız, onun "modelim olursan daha

çoğunu veririm” önerisini kabul edecektir. Sınıf atlama odaklı bir tür peri masalı... Ressamın yeni tablosunun modeli merak uyandıracaktır. Acaba kimdir? Sokak kızı hızla eğitilecek ve dillere destan bir hanımefendi olacaktır. Filmde, ressam ve modellik, asıl hikaye için bir payanda olarak kullanılmış. Sonrası üst sınıflar arasındaki aşk ilişkileri konusunda. Dolayısıyla, Kitty’yi tümüyle bir sanatçı filmi saymak zor.

Klimt (Raúl Ruiz, 2006, Avusturya/Fransa/Almanya/İngiltere), Avusturyalı ressam **Gustav Klimt**’in (1862–1918) yaşamını ele alan bir sanat filmi. **Klimt**’i **John Malkovich** oynuyor. Filmde **Klimt** ölüm döşegindedir; ünlü klişede olduğu gibi, “hayatı bir film şeridi gibi önünden geçer”. En çok da sevgilisiyle ilişkisi konu edilir.

La Vita di Leonardo Da Vinci (The Life of Leonardo da Vinci, Renato Castellani, 1971, İtalya), adından anlaşılacağı üzere, İtalyan ressam **Leonardo da Vinci**’nin (1452–1519) yaşamını konu alan 5 bölümlük bir mini dizi. Film, dahinin doğumundan Fransa’da **Kral I. Francis**’in verdiği konakta geçen son yıllarına kadar uzanıyor. Dahi, kralın kollarında ölürken başlayan film, **Da Vinci**’nin yaşam öyküsünden sonra kaldığı yerden devam ediyor.

Lautrec (Roger Planchon, 1998, Fransa), **Henri de Toulouse-Lautrec**’in (1864-1901) yaşamını anlatıyor. Sıkıntılı bir çocukluğu geçirir. Akraba evliliği sonucudur, bunun için genetik bozuklukları vardır. Gövdesi büyürken bacakları büyümmez. Toplumca bir ‘ucube’ olarak görülür. Bu nedenle kendini sanata verir, hızla yükselir. Bu yükselişte, üst sınıf üyelerinin tablolarına yer yoktur; hep halktan insanları çizer. Sokak insanlarıyla ahbablık eder. Cenazesini yine bu insanlar kaldıracaktır.

Ligabue (Salvatore Nocita, 1978, İtalya), İtalyan ressam **Antonio Ligabue**’nin (1899-1965) yaşamını konu alıyor. Üç bölümlük bir dizi olarak hazırlanmış. Bir sanatçı deliliği, yalnızlık, yalıtılmışlık, kimsesizlik ve ötekileştirilme anlatısı.

Little Ashes (Paul Morrison, 2008, İngiltere/İspanya), 1920’ler, 30’lar İspanyası’nda geçiyor. Üç sanatçının, **Luis Buñuel** (1900-1983), **Salvador Dalí** (1904-1989) ve **Federico García Lorca**’nın (1898-1936) tanışmasını ve dostluğunu anlatıyor. **Dalí** ve **Lorca** ilişkisi sonunda romantik bir hal alacaktır. Film, adını **Dalí**’nin bir tablosundan alıyor.

Love Is the Devil: Study for a Portrait of Francis Bacon (John Maybury, 1998, İngiltere), İngiliz ressam **Francis Bacon**’ı (1909-1992) konu alıyor. **Bacon**’ın aynı zamanda sevgilisi olan modeli, aşırı dozda uyuşturucudan ve alkolden ölü bulunur.

Böylece film, 7 yıllık eşcinsel sado-mazo ilişkilerini anlatmak için geriye sarar. İlişki, genç adamın hırsız olarak ressamın evine girip ev sahibine yakalanmasıyla başlayacaktır. Filmde ressam, acımasız bir kişilik olarak resmedilir. **Factory Girl** filmine benzer bir biçimde, ölümden sorumlu sayılır. Eşcinsel sevgiliyi, her nedense, **James Bond** filmleriyle tanınan **Daniel Craig** oynuyor. James Bond rolüyle iyice özdeşleşmiş bir oyuncunun seçilmesi, garip bir etki bırakıyor; izleyicide casusluk anlatısı beklentisi yaratıyor. (Film, **Craig**'in oynadığı Bond filmlerinden önce çekilmiş olmasına karşın, ortalama bir izleyici hangisinin önce çekildiğini dikkate almayacağından, mantıksız da olsa böyle bir beklenti oluşabiliyor.)

Loving Vincent (Dorota Kobiela ve Hugh Welchman, 2017, Polonya/İngiltere/ABD), sanatın geri planda olduğu bir polisiye-gizem anlatısı niteliğinde. Bir canlandırma filmi. Yukarıda **At Eternity's Gate** filmi örneğinde, Hollandalı ressam **Vincent van Gogh**'un ölüm nedeninin tartışmalı olduğunu belirtmiştik. 'İntihar' diye kaydı düşülse de başka olasılıklar da ileri sürülüyor. **Loving Vincent** ise, aynı konuyu ele alıp "intihar mı değil mi?" ve "intiharsa altında hangi nedenler vardı?" gibi soruları soruyor. **At Eternity's Gate** filminde sanat daha ön plandaydı. **Loving Vincent** filmi ise, sanatı büyük oranda teğet geçmiş.

Lust for Life (Vincente Minnelli ve George Cukor, 1956, ABD) filmi de **Van Gogh**'un yaşamını konu alıyor. Filmde **Kirk Douglas**, **Van Gogh**'u ve **Anthony Quinn**, **Paul Gauguin**'i oynuyor. Olabildiğince yaşamına bağlı kalınmaya çalışılmış. İleri-geri gitmeyen düz bir anlatım yeğlenmiş.

The Magnificent Adventurer (Il magnifico avventuriero, Riccardo Freda, 1963, İtalya/Fransa/İspanya), daha önce andığımız **The Affairs of Cellini** filmindeki gibi İtalyan sanatçı **Benvenuto Cellini**'nin yaşamını konu alıyor. **Cellini** bir tür Don Juan olarak tanınıyor. Filmde **Cellini**'nin kadınlarla ilişkisi, entrikacılığı vb. öne çıkarılmış.

Maudie (Aisling Walsh, 2016, İrlanda/Kanada), Kanadalı halk sanatçısı **Maud Lewis**'in (1903-1970) yaşamını anlatıyor. **Gattaca**, **Boyhood** ve **Predestination** gibi filmlerdeki oyunculuğuyla tanınan **Ethan Hawke**, filmin ikinci başrolünde. **Maud**, eklem yangısı olan, çocuk kaybının travmasını atlatmaya çalışan, ailesinden sevgi görmeyen bir kadındır. Bir balık satıcısıyla evlenip küçük bir eve çıkarlar ve bu evde en değerli ürünlerini vermeye başlar; bu evdeki çalışmalarıyla Kanada'nın en çok tanınan halk sanatçılarından birine dönüşecektir.

The Mill and the Cross (Młyn i krzyż, Lech Majewski, 2011, Polonya/İsveç), Hollandalı/Flaman ressam **Pieter Bruegel the Elder**'ın (1530-1569) bir tablosundan ('The Procession to Calvary' - 1564) esinleniyor. Tablodaki kişilikler canlandırılıp kısa öykülerle yaşamları anlatılıyor. Anlatıdan çok, görüntülerin öne çıktığı bir yapım. Mezhep savaşları izleği öne çıkıyor.

Modigliani (Mick Davis, 2004, ABD/Fransa/Almanya/İtalya/Romanya/İngiltere) filmi, İtalyan Yahudisi sanatçı **Amedeo Modigliani**'nin (1884-1920) yaşamını konu alıyor. Başrolde *The Disappearance of Garcia Lorca* ve *Ocean's* soygun filmleriyle tanınan **Andy García** var. *Amadeus* filmine benzer bir biçimde, **Pablo Picasso-Modigliani** çekişmesi konu edilmiş. Bir yarışmaya girerler. **Modigliani**'nin bir aile sorununu çözmek için o paraya gereksinimi vardır; ancak sorunları çözmek için ödül kazanmak da yeterli olmayacaktır. Film, çeşitli maddi hatalar içermesi nedeniyle çokça eleştiriliyor.

Montparnasse 19 (Les Amants de Montparnasse, Jacques Becker ve Max Ophüls, 1958, Fransa/İtalya/Doğu Almanya), **Modigliani**'nin yaşamını konu alan bir diğer film. Filmin müzikleri, tanınan besteci **Paul Misraki**'ye ait. Yaşarken tabloları satılmaz; iki kadını çok sever ve onları tablolarında ölümsüzleştirir. Öldükten sonra ise, yapıtları kapış kapış gidecektir.

Mother (マザー, Kazuo Umezu, 2014, Japonya), özyaşam öyküsel bir Japon filmi. Çizerin bir çizim biçiminin izini sürdüğü yolculuğun öyküsü.

Moulin Rouge (John Huston, 1952, İngiltere), **Henri de Toulouse-Lautrec**'in yaşamını konu alan bir diğer film. Üç başrolde birinde **Zsa Zsa Gabor** var. Anlatım olarak *Lautrec* adlı önceki filmle büyük oranda çakışıyor. Engelli olması, aşka uzun yıllar engel olacaktır. İkili ilişkileri hep çalkantılı, alkollü ve intihar girişimli olacaktır.

Mr. Turner (Mike Leigh, 2014, İngiltere/Fransa/Almanya), İngiliz ressam **J. M. W. Turner**'ın (1775-1851) yaşamının son 25 yılını anlatıyor. Toplumsal değer yargılarına meydan okuyan, aykırı bir ressam imgesi çiziliyor. Ressamın resimlerinin esinini günlük yaşamdan nasıl çıkardığı gösteriliyor. Babasının ölümü onu bunalıma sürükleyecek, yakın çevresine daha da yaklaştıracaktır.

My Left Foot: The Story of Christy Brown (Jim Sheridan, 1989, İrlanda/İngiltere) filminde, tüm uzuvları içinde bir tek sol bacağı kullanabilen bir sanatçıyla, **Christy Brown** (1932-1981) ile karşılaşırız.

Nainsukh (Amit Dutta, 2010, Hindistan/İsviçre) filminde, Hintli minyatür sanatçısı **Nainsukh**'un (1710-1778) yaşamı konu ediliyor. Sanatçı bir aileden gelen **Nainsukh**, en tanınan Hint geleneksel sanatçılarından biri. Sonunda saray sanatçılığına yükseltilip prensin yaşamını resimleyecektir.

The Naked Maja (Henry Koster, 1958, ABD/İtalya/Fransa), bir diğer **Goya** filmi. **Francisco Goya**'nın Alba Düşesi'yle aşkı konu edilmiş. Sanat, aşkın geri planı olmuş. Öyle ki, filmin ilk başrol oyuncusu, **Goya**'yı oynayan sanatçı değil, düşesi oynayan **Ava Gardner**. Düşes, **Goya**'nın önce koruyucusu (hamisi), sonra modeli, sonra da sevgilisi olacaktır.

Nightwatching (Peter Greenaway, 2007, Kanada /Fransa /Almanya /Polonya /Hollanda /İngiltere), Hollandalı ressam **Rembrandt**'ın (1606-1669) 'The Night Watch' adlı tablosunu üretme öyküsünü anlatıyor. Tablo, imalı bulunarak, simgesel göndermeleriyle sanatçının başına iş açacaktır.

Padmini (Susmesh Chandroth, 2018, Hindistan), Keralalı kadın ressam **T.K. Padmini**'nin (1940-1969) yaşamını anlatıyor. Ressam, ne yazık ki, genç yaşında doğum sırasında ölüyor; bebeği de sağ çıkıyor. **Padmini** küçükken yetim kalacak ve amcası tarafından büyütülecektir. Geleneksel bir toplumda yaşamalarına ve kızların eğitime önem verilmemesine karşın, amcası, ondaki resim yeteneğini fark edecek ve eğitim almasını sağlayacaktır. Daha sonra sanat okulundan sınıf arkadaşıyla evlenecek ve eşinden sanatı için destek görecektir. Toplumunun ilerisinde bir öncü kadın olarak, çalışmalarında kadın konularını işleyecektir.

Paradise Found (Mario Andreacchio, 2003, Fransa/Almanya) filmi, **Paul Gauguin**'i (1848-1903) konu alan bir diğer yapımdır. 1880-1897 arasındaki Polinezya dönemi işlenmiştir.

The Passion of Marie (Marie Krøyer/Balladen om Marie Krøyer, Bille August, 2012, Danimarka/İsveç), Danimarkalı bir ressam çiftin, **Marie Krøyer** (1867-1940) ile **Peder Severin Krøyer**'in (1851-1909) öyküsü. **Peder**'in ruhsal sorunları nedeniyle ikilinin arası açılır; **Marie**, başka birine yönelir; böylelikle film, bir aşk üçgeni anlatısına dönüşür.

The Picasso Summer (Serge Bourguignon ve Robert Sallin, 1969, ABD), *Fahrenheit 451* ile tanıdığımız **Ray Bradbury**'nin bir kısa öyküsüne dayanıyor. Amerikalı bir sanatsever çift, uçağa atlar ve Fransa'ya varır. Amaçları, **Pablo Picasso**'yu görmektir. Binbir yol deneseler de başarılı olamazlar. Film, sanattan çok, "acaba Picasso'yla görüşebilecekler mi?" sorusu çevresinde gelişiyor.

Pollock (Ed Harris, 2000, ABD), Amerikalı ressam **Jackson Pollock**'un (1912-1956) yaşamını konu alıyor. Filmde **Pollock**'un nevroitik olduğu açıkça belirtilir. Yaşadığı sorunları alkolle çözmeye çalışmaktadır. Kendisi gibi ressam olan **Lee Krasner** (1908-1984), onun umudu ve temel dayanağı olacaktır. Evlenirler. **Pollock**, sanatta yükselmeye çalışırken, bir yandan da onu geriye sürüyen alkol bağımlılığıyla mücadele edecektir. **Lee**'nin çocuk istememesi ise ilişkilerinde çok büyük sorun olacaktır.

Portrait of a Beauty (미인도, Miindo, Jeon Yun-su, 2008, Güney Kore), **Shin Yun-bok**'un (diğer adıyla **Hyewon**) (1758-1813) yaşamını konu alıyor. Çoksatan bir romandan uyarlama. Bu, erkek kılığını girmiş bir kadın ressamın öyküsü. Ressam babanın çekiştiği başka bir ressam vardır. Ona karşı, oğlunu 'muhteşem' bir ressam olarak yetiştirmeyi tasarlar. Ancak, oğlu, kendisinde sanat yeteneği olmadığını düşünerek kendi canına kıyar. Bunun üzerine baba, oğlu yerine kızını yetiştirmeye başlar. Ancak, o dönemde kadınların sanatta seslerini duyurup ilerlemesi olanaksızdır. Bu nedenle, **Hyewon**, erkek (kardeşinin) kılığına girecektir. Saraya kadar yükselen **Hyewon**'un başı, kendisinin kadın olduğunu öğrenip aşık olan, ancak aşkına karşılık bulamayan öğretmeni nedeniyle belaya girecektir. Kimi sanatseverler, dizisi de çekilen bu filme tepki gösterdi, çünkü gerçekte **Hyewon**'un kadın olduğu doğru değildi. Eğlence sektörü, gişe hasılatı adına, tarihsel bir gerçeği özellikle çarpıtmış oluyordu.

Hollandalı ressam **Rembrandt**'ın yaşamını anlatan en az 6 film bulunuyor. Birini yukarıda anmıştık, **Nightwatching**. Diğer filmler şöyle: **Rembrandt** (Alexander Korda, 1936, İngiltere), **Rembrandt** (Gerard Rutten, 1940, Hollanda), **Rembrandt** (Hans Steinhoff, 1942, Almanya), **Rembrandt** (Charles Matton, 1999, Almanya /Fransa /Hollanda), **Rembrandt fecit 1669** (Jos Stelling, 1977, Hollanda). 1936 yapımı film, **Rembrandt**'ın eşinin ölümüyle başlıyor. Sanatçı yıkılıyor. O, hem hayat arkadaşı hem de tek modeli. İlerleyen yıllarda işler onun için hiç iyi gitmiyor. Alkolik oluyor ve borç batağına saplanıyor. Aile evine sığınır, orada değirmencilik yapar, fakat mutsuzdur. Sonunda, bir kadınla tanışır. Evlenmek üzere sözleşirler, hem eşi hem modeli olacaktır. Onu zekasıyla borç batağından kurtarır. Ancak kadın düğünde ölür. **Rembrandt**'ın yaşamı, daha berbat bir yoksulluk ve alkol bağımlılığıyla son bulacaktır. 1940 yapımı, Nazilerin Amsterdam'ı işgali nedeniyle yarım kalmış bir çalışma. 1942'deki film, bir Nazi yapımı ve 1936'daki filme çok benziyor. Ayrıca, bu filmin 1940 yapımından

yararlandığı biçiminde iddialar var. 1999 yapımı da aynı öyküyü anlatıyor. Hepsinde vurgu, sanatçıların derbederliğinde. 1977 tarihli yapım, ressamın son yıllarıyla başlayıp geriye dönüşlerle doğumdan son yıllarına geliyor.

Daha önce andığımız iki filmde (*Cézanne and I* ve *The Impressionists*), **Auguste Renoir**'a yer verilmişti. **Renoir** (Gilles Bourdos, 2012, Fransa) filmi ise, tümüyle onun yaşamına ayrılmış durumda. **Renoir**'ın son kadın modeli, oğlu film yapımcısı **Jean Renoir**'ın (1894-1979) da filmlerindeki ilk oyuncusu olacaktır. Filmin adı, yanıltıcı; çünkü asıl ağırlık, modelde. Filmdeki tabloların hazırlanması için, hüküm giymiş bir tablo kopyacısının film ekibine alınması dikkate değer.

Rodin filmi (Jacques Doillon, 2017, Fransa/Belçika), daha önce sözünü ettiğimiz gibi ve adından anlaşılacağı üzere, 'Düşünen Adam' heykeliyle tanınan Fransız heykeltıraş **Auguste Rodin**'i konu alıyor. **Rodin**, filmde sürekli olarak eşini aldatan, öğrencileri ve modelleriyle birlikte olan bir kişilik olarak resmediliyor. Heykellerinin yapılış öyküsünü görüyoruz.

Rubens (Rubens, schilder en diplomaat, Roland Verhavert, 1977, Belçika), Flaman ressam **Pieter Paul Rubens**'in yaşamını (1577-1640) konu alıyor.

Savage Messiah (Ken Russell, 1972, İngiltere), Fransız heykeltıraş **Henri Gaudier-Brzeska**'nın (1891-1915) yaşamını anlatıya döküyor. Yalnızca 23 yıl yaşamış olan sanatçı, ikinci soyadını, sevdiği yazar kadından (**Sophie Gaudier-Brzeska** (1873-1925)) alıyor; fakat yazar, ilişkiyi bacı-kardeş kategorisinde değerlendirecektir; çünkü kadın, erkekten 18 yaş büyüktür. Film, ikilinin ilişkisine odaklanıyor.

Séraphine (Martin Provost, 2008, Fransa/Belçika), Fransız kadın ressam **Séraphine Louis**'in (1864-1942) öyküsü. Sanatçı, aslında hizmetçidir; sanat eğitimi almamıştır, ancak resme yatkındır. Kan ve toprak karışımı boylarla yaptığı doğa tablolarıyla tanınır. Sanatı 60'lı yaşlarında beğenilir ve kendisi, bir sanatsever tarafından maaşa bağlanır. Ömrü hizmetçilikle geçmiş olan sanatçı, buna şaşırarak kalmaz; akli dengesini yitirir. Sonrasındaki gelişmelerle birlikte uzun süre akıl hastanesinde yatması gerekecektir.

The Strait Story (南方紀事之浮世光影, Huang Yu-shan, 2005, Tayvan), Tayvanlı sanatçı **Huang Ching-cheng**'in (1912-1943) öyküsünü anlatıyor. Savaş sırasında, memleketine dönmek için bindiği gemi bir Amerikan denizaltısı tarafından bombalanır, öyle ölür. Böylece geriye dönüşlerle yaşamöyküsüne

geçeriz. Babası, onun sanatçı değil eczacı olmasını istemektedir. Filme konu olan sanatçı, yönetmenin akrabası.

Surviving Picasso (James Ivory, 1996, ABD) filminde, başrolde, **Picasso** rolünde **Anthony Hopkins**'i görüyoruz. Filmde **Picasso**'nun yaşamı, sevgilisinin gözünden anlatılıyor. İlginç bir biçimde, film ekibi, **Picasso**'nun tablolarını filmde gösterme konusunda gerekli izinleri alamamış. Bu nedenle, film, **Picasso**'nun yapıtlarından çok, özel yaşamına eğilmek durumunda kalmış (ya da yapımcılar böyle olduğunu iddia ediyor). Film, daha çok, 'Picasso ve kadınları' türünden bir anlatı niteliğinde. Filmin Almanca adının 'Mein Mann Picasso' (Kocam ya da Adamım Picasso) olmasına şaşmamalı.

Tango Feroz: la leyenda de Tanguito (Marcelo Piñeyro, 1993, Arjantin), Arjantinli 'rock' şarkıcısı, 'Tanguito' (küçük tango) takma adlı **José Alberto Iglesias**'ın (1945-1972) yaşamını konu ediyor. İlk izlenimin tersine, filmin ve şarkıcının tangoyla bir ilgisi yok. Film, sanatçının uyuşturucu bağımlılığı, ilişkileri, akli dengesini yitirşi vb. konuları işliyor. Film ekibi, şarkıcının şarkılarına yer vermek için izin alamadığından, filmde, bu şarkılar yer almıyor. Film, gerçeği yansıtmadığı ileri sürülerek eleştiriliyor.

Tatsumi (Eric Khoo, 2011, Singapur), Japon dilinde bir canlandırma (animasyon) filmi. Bir mangadan ve kısa öykülerden uyarlanmış. Kimi açılardan, daha önce andığımız Japon yapımı *Mother* filmine benziyor. Film, manga sanatçısı **Yoshihiro Tatsumi**'nin (1935-2015) sanat yaşamını anlatıyor.

Through the Eyes of a Painter (M. F. Husain, 1967, Hindistan), ilginç bir film; çünkü ressamı ilk kez bir ressam anlatıyor; aynı zamanda yönetmen olan ressam, **M.F. Husain** (1915-2011) kendi kendini anlatıyor. 17 dakikalık olan filmde konuşmalar yer almıyor. Daha çok, ressamın imge kaynakları filme çekilmiş.

Tom of Finland (Dome Karukoski, 2017, Finlandiya/ İsveç/ Danimarka/ Almanya/ ABD), 'Finlandiyalı Tom' adıyla da bilinen Finlandiyalı sanatçı **Touko Valio Laaksonen**'in (1920-1991) yaşamını konu alıyor. Ressam, kaslı özcinsel (homoerotik) erkek portreleriyle tanınıyor.

The Tragedy of a Great (Die Tragödie eines Großen, Arthur Günsburg, 1920, Almanya), sessiz sinema döneminde çekilmiş, Hollandalı ressam **Rembrandt**'i anlatan bir diğer film.

Utamaro and His Five Women ya da *Five Women Around Utamaro* (Utamaro o meguru gonin no onna, Kenji Mizoguchi, 1946, Japonya), Amerikan işgali dönemi

Japonyası'nda çekilmiş filmlerden. Film, özellikle saray resmi ile halk resmi arasındaki ayrımları ve dönemin yeni akımını işlemiş. Filmde bolca aşk ve entrika da var.

Van Gogh (Maurice Pialat, 1991, Fransa), Hollandalı ressam **Vincent van Gogh**'un yaşamını konu alan bir diğer yapım. Ressamın son 67 günü anlatıya dökülmüş. Film, **van Gogh**'un sanatından çok, uyumsuz kişiliğine yer vermiş. Bir diğer **van Gogh** filmi olan *Vincent* (Paul Cox, 1987, Avustralya), belgesel türünde olmak üzere, sanatçının son 8 yılını ele alıyor. Bir diğer **Van Gogh** filmi, *Vincent & Theo* (Robert Altman, 1990, Hollanda/ İngiltere/ Fransa/ İtalya/ Almanya). Film, adından da anlaşılacağı üzere, **van Gogh** kardeşlerin kendi aralarındaki ilişkiyi konu alıyor. Ressam **Vincent**'in küçük kardeşi olan **Theo** (1857-1891), sanat yapıtı satıcısı ve galeri sahibi. Filmin bir dizi sürümü, bir de kısaltılmış uzun metrajlı film sürümü bulunuyor. Abi-kardeş, ikisi de benzer kişiliklere ve yaşam biçimlerine sahip olarak resmediliyor.

A Violent Life (Una vita scellerata, Cellini: A Violent Life, Giacomo Battiato, 1990, İtalya), İtalyan sanatçı **Benvenuto Cellini**'nin yaşamını konu alan bir diğer film. Bu film de, daha önceki **Cellini** konulu filmler gibi, kendisinin özyaşamöyküsünden uyarlanmış.

Volavérunt (Bigas Luna, 1999, Fransa/İspanya), İspanyol ressam **Francisco Goya**'nın yaşamını konu alan bir diğer yapım. Filmde, düşes, İspanya başbakanı, **Goya**, **Goya**'nın modeli vb. var. Düşes, yatağında ölü bulunur, olaylar gelişir. Film, sanatla ilişkili bir "katil kim?" anlatısına dönüşüyor.

The Wolf at the Door (Henning Carlsen, 1986, Danimarka/Fransa), bir diğer **Paul Gauguin** anlatısı. Bu kez ressamın Tahiti'ten Paris'e dönüşü konu ediliyor. Tahiti'deki özgürlüğünü ve rahatlığını özleyecektir. Ressamın Tahiti yerlilerini konu alan resimleri Paris'te satıcı bulamaz. Yerlilerin beyazlardan daha uygar olduğuna Parisli sanatseverleri ikna etmek durumunda kalacaktır. Ressamın Paris günleri hiç iyi geçmeyecektir. Sağlık sorunları yaşayacak, iyice yoksullaşacaktır.

Zille and Me (Werner W. Wallroth, 1983, Doğu Almanya), bir müzikal. Alman sanatçı **Heinrich Zille**'nin (1858-1929) yaşamı anlatıya dökülüyor. Bu, sanatçının sanatçı olmasının öyküsü. **Zille**, halktan insanları resmetmeyi yeğliyor.

Sonuç: Görüldüğü gibi, sanatçı filmlerinde birçok yaygın temsil bulunuyor. Sanatçılar, karmaşık insanlar, cinsel eğilimleri farklı olan, eşlerine sadık olmayan kişilikler olarak resmediliyor. Genellikle, değerleri yaşarken anlaşılıyor. Yokluk içinde ölüyorlar. Toplumun değer yargılarına meydan okudukları için, çoğu kez otoritelerle sorun yaşıyorlar. Yetenekleri çoğunlukla küçükken keşfediliyor ve doğru yönlendirmeyle sanatlarını geliştiriyorlar. Bunların ne kadarı doğru? Yoksa film dünyası, bu öğeleri mi anlatılmaya değer sayıyor? Her sanatçı, aykırı kişilikli mi, yoksa sinema, sanatçıların aykırı olanlarını mı temsilde tercih ediyor? Bunlar, kişilik psikolojisi ile sanat psikolojisi alanlarına giriyor. Bu soruların konuyla ilgili bilimsel verileri gözden geçiren bir makalede ayrıca ele alınması gerekiyor. Bunun dışında, listemizdeki filmlerin çoğunun Kuzey Atlantik kökenli olduğunu görüyoruz. Bu, bizim tercihimizden çok, bölge filmlerinin daha çok öne çıkar ve bilinir olmasından ileri geliyor. Yeni çalışmalarda başka coğrafyaların sanatçı filmlerini incelemek gerekiyor.

(*) Burada yer verilenler içinde, Youtube'da bulunabilen filmler, tanıtımları ya da parçaları, bu çalışma için hazırladığımız listeden izlenebilir: Yaşamöyküsel Sanatçı Filmleri ([bağlantı](#))

(Az sayıda filmle ilgili olarak Youtube'da videolara ulaşamıyor.)

Burada 'sanatçı filmleri' derken, ressam ve heykeltıraşlara ağırlık verildi. Diğer sanat dallarıyla birlikte, bu liste, bini bile aşacaktı.

(**) Konuya dikkatimi çeken değerli ressam arkadaşım **Deniz Gökduman**'a teşekkürlerimle...